THOMAS ARONSSON
MAGNUS WIKSTRÖM

Skatteutjämningsbidragets effekter på de kommunala utgifterna*

Under senare år har statens bidragsgivning till kommunerna genomgått flera viktiga förändringar. I denna artikel presenterar Thomas Aronsson och Magnus Wikström resultat från en empirisk undersökning om hur kommunernas utgifter påverkas av att det tidigare skatteutjämningssystemet med utgiftsberoende proportionella subventioner ersätts med ett klumpsummebidrag. Resultaten talar för att bidragssystemets utformning har stor betydelse för de kommunala utgifternas storlek och regionala fördelning.

Inledning

Under en lång tid har inkomstbeskattningen utgjort grunden för den kommunala ekonomin. En inkomstbeskattning som uteslutande bygger på kommunernas egen skattebas har emellertid länge ansetts som orimlig, på grund av de skillnader som skulle uppstå mellan olika kommuners skattesatser och service. Därför kompenseras i dag de kommuner som har en (i statsmaktens tycke) liten skattebas och stora "fiskala behov". Fram till 1993 har skatteutjämningsbidraget varit det huvudsakliga medlet för att utjämna skillnader mellan kommuner. Bidraget infördes formellt 1966, reviderades i samband med kommunreformen 1974 och har därefter genomgått några mindre förändringar under 1980-talet. Bidragsreformen 1993 har i huvudsak inneburit tre förändringar jämfört med det tidigare systemet för skatteutjämningsbidrag. För det första har en avsikt varit att ersätta de ändamålsbundna bidragen med generella bidrag. En betydande del av de bidrag som tidigare varit specialdestinerade är nu inkorporerade i det generella bidragssystemet. För det andra har principerna för hur bidraget fördelas ändrats, vilket har medfört en viss omfördelning av bidrag mellan kommuner. Slutligen har reformen inneburit en viktig förändring i sättet på vilket det generella bidraget ges till kommunerna. Fram till 1993 var bidragens storlek helt eller delvis beroende av den kommunala utgiftens storlek. Nu ges det i stället i form av ett klumpsummebidrag som är oberoende av kommunens utgifter.

Denna artikel syftar till att (åtminstone delvis) fylla den kunskapslucka vi tror finns på detta område, genom att presentera resultat från empirisk forskning som behandlar vilka effekter skatteutjämningsbidragets utformning har på de kommunala utgifterna. Den fråga vi är intresserade av är hur kommunernas utgiftsbeslut påverkas av att systemet för skatteut-

Docent THOMAS ARONSSON och fil dr MAGNUS WIKSTRÖM är verksamma vid Institutionen för nationalekonomi, Umeå universitet.

* Innehållet i denna artikel bygger i stora delar på Aronsson & Wikström [1994]. Värdefulla synpunkter har lämnats av Lars Hultkrantz och Curt Löfgren.

jämningsbidrag ändras från en prissubvention till en klumpsummetransferering. Det är således den tredje av de ovan nämnda delarna av bidragsreformen som studeras. Analysen bygger på en enkel modell av hur olika faktorer bestämmer "efterfrågan på kommunala utgifter". Modellen har estimerats med data för åren 1985 och 1990. Vi har använt denna modell för att simulera effekterna av en övergång från de då gällande reglerna för skatteutjämningsbidrag till en klumpsummetransferering av den typ som infördes 1993. De resultat vi presenterar i artikeln talar för att skatteutjämningsbidragets utformning är en viktig förklaringsfaktor både vad gäller de kommunala utgifternas storlek och regionala fördelning. För att förstå de bakomliggande mekanismerna börjar vi emellertid med att presentera en enkel teoretisk referensram där vi diskuterar effekterna av skatteutjämningsbidragen 1985 och 1990.

Skatteutjämningsbidragets incitamentseffekter

För att kunna analysera frågan om hur skatteutjämningsbidraget påverkar de kommunala utgifternas storlek är det nödvändigt att först diskutera hur den politisk-ekonomiska jämvikten bestäms i kommunen. En enkel analysmodell för att studera offentliga utgifters bestämningsfaktorer kan hämtas från den vanliga konsumtionsteorin. Antag att jämviktsefterfrågan i en kommun bestäms av medianväljarens preferenser och inkomst.[1] Antag vidare att medianväljaren givet en viss inkomst väljer mellan en sammansatt privat vara (c) och kommunala utgifter (x). Medianväljarens budgetrestriktion under de två bidragssystem som vi är intresserade av att beskriva illustreras i *Figur 1*.

Figur 1a beskriver effekterna av det enklare system som gällde för år 1985. I avsaknad av skatteutjämningsbidrag ges budgetrestriktionen av linjen a_0–a_0. Om vi för enkelhets skull antar att priset på den sammansatta privata varan är 1, kan lutningen på budgetrestriktionen tolkas som skattepriset för den kommunala utgiften, d v s individens marginella skattebetalning vid en kronas kommunal utgiftsökning.

Skatteutjämningsbidraget för 1985 beräknades med utgångspunkt från en formel där tre olika komponenter ingick; kommunens skattesats, kommunens egna skattebas per capita (skattekraften) och en garanterad skattebas per capita (tillförsäkrad skattekraft). Den tillförsäkrade skattekraften bestämdes i sin tur av ett antal faktorer som var tänkta att spegla kommunens fiskala behov, exempelvis åldersfördelning, klimat och bebyggelsestruktur. En kommun erhöll skatteutjämningsbidrag om den tillförsäkrade skattekraften var större än den egna skattekraften. Bidragets storlek (per capita) beräknades som skattesatsen multiplicerad med skillnaden mellan den tillförsäkrade skattekraften och den egna skattekraften. Detta bidrag är ett exempel på en proportionell subvention och reflekterar det faktum att endast en viss andel av en kronas (skattefinansierad) utgiftsökning betalas av kommuninvånarna själva. Effekten av skatteutjämningsbidraget på medianväljarens budgetrestriktion illustreras i *Figur 1a* i form av en vridning av budgetlinjen till a_0–a_1, d v s en sänkning av skattepriset.

[1] Om vi rangordnar alla väljare i kommunen på basis av hur stora kommunala utgifter de önskar och låter utgiftsbeslutet styras av en enkel majoritetsregel, är medianväljaren den väljare som representerar medianvärdet i den resulterande fördelningen av önskade utgifter. Denna speciella utgift är i sin tur ett politisktekonomiskt jämviktsläge i den bemärkelsen att det inte finns någon politisk majoritet för att öka eller minska den kommunala utgiften. Medianväljarmodellen och andra beslutsmodeller för lokala utgifter diskuteras bland annat av Rubinfeld [1987] och Wildasin [1986].

Figur 1 **Skatteutjämningsbidragets effekter på medianväljarens budgetrestriktion.**

a. 1985 års bidragssystem

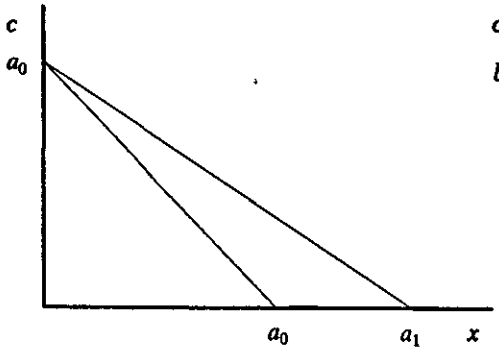

b. 1990 års bidragssystem

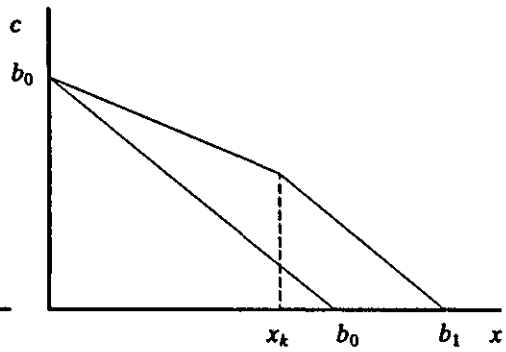

År 1989 infördes ett tak för bidragsgivningen. Bidragstaket var formulerat i termer av en skattesats på 16 procent. För kommuner med en skattesats som var högre än 16 procent var bidraget oberoende av de kommunala utgifterna. Bidraget (per capita) utgjordes i detta fall av skillnaden mellan tillförsäkrad skattekraft och egen skattekraft multiplicerat med 0,16. Kommuner med en skattesats under 16 procent erhöll bidrag enligt samma formel som tidigare. Systemet kan därför beskrivas som en proportionell subvention med en övre gräns. Effekterna av 1990 års system illustreras i *Figur 1b*. Skatteutjämningsbidraget medför att budgetlinjen ändras från b_0-b_0 till b_0-b_1. Punkten x_k är den utgift som exakt svarar mot skattesatsen 16 procent. Segmentet till vänster om x_k har samma ekonomiska innebörd som systemkonstruktionen för 1985. Till höger om x_k är emellertid bidraget konstant och effekten av statsbidrag blir därför ekvivalent med en ökning i medianväljarens inkomst. Effekten av bidraget beror darfor också på vilket segment av budgetrestriktionen som medianväljaren väljer att lokalisera sig på.

Hur stora var subventionerna via skatteutjämningsbidraget till kommunerna? Enligt formlerna för bidragens beräkning erhöll 251 respektive 235 kommuner skatteutjämningsbidrag åren 1985 och 1990. Trots att skatteutjämningsbidraget beloppsmässigt utgjorde endast en mindre del av de totala statsbidragen var marginaleffekterna av dessa bidrag betydande. *Tabell 1* beskriver subventionskvoternas[2] fördelning för de undersökta åren.

Tabell 1 **Subventionskvoternas fördelning (m) för 1985 och 1990. Antal kommuner i olika intervall.**

Intervall	*1985*	*1990*
m=0	30	46
0<m≤0,1	48	40
0,1<m≤0,2	97	79
0,2<m≤0,3	72	72
0,3<m≤0,4	32	27
m>0,4	2	17
Summa	281	281

Anm. Subventionskvoterna för 1990 avser de subventioner som svarar mot det första segmentet i *Figur 1*. På segment 2 är subventionskvoterna alltid noll.

För många kommuner utgjorde subventionerna via skatteutjämningsbidraget en mycket viktig del i finansieringen av de

[2] Om vi låter y beteckna skattekraften och y_g den tillförsäkrade skattekraften, definieras subventionskvoten som $m=(1-y/y_g)$. Det är således den andel av en kronas utgiftsökning som betalas via skatteutjämningsbidrag.

kommunala utgifterna. I genomsnitt var subventionskvoten ungefär 17 procent för vart och ett av de undersökta åren. Skatteutjämningssystemet har också tenderat att bli mer differentierat över tiden. Fler kommuner erhöll subventioner överstigande 40 procent 1990 jämfört med 1985, men fler kommuner blev också utan bidrag 1990. Denna skillnad berodde i huvudsak på förändringar i skattekraftsgarantierna.

Vad visar de empiriska resultaten?

Låt oss nu övergå till att diskutera hur förändringar i bidragsgivningen påverkar de kommunala utgifternas storlek med utgångspunkt från faktiska data. Resultaten bygger på SCBs officiella data över 281 kommuner för åren 1985 och 1990. Vi analyserar hur kommunernas driftskostnader per capita[3] påverkas av olika bestämningsfaktorer, varav influenser från skatteutjämningsbidraget och inkomster (medianinkomst och skattekraft) är de centrala. Därtill väljer vi att kontrollera för andra variabler som rimligen har en separat effekt på per capita-kostnaderna. Hit hör självfallet åldersfördelningen i kommunerna, befolkningstätheten och storleken på de specialdestinerade bidragen, men även väljargruppens politiska preferenser. Det sistnämda representeras av andelen socialistiska mandat i kommunfullmäktige samt regionala dummyvariabler. När modellen sedan skattas erhåller vi bl a information om hur förändringar av skattepriset (medianväljarens marginella betalning av en kronas ökning i per capita-utgifterna) och hur medianväljarens inkomst påverkar de kommunala utgifterna per capita.[4] En procents ökning i medianinkomsten leder i modellen till en ökning i de kommunala utgifterna med ungefär 0,6 procent. Utgifternas andel av medianinkomsten minskar således med stigande medianinkomst. Skattepriselasticiteten är ungefär –0,4, vilket innebär att om det skattepris medianväljaren möter ökar med en procent, så minskar de kommunala utgifterna per capita med i genomsnitt 0,4 procent. Dessa resultat har stor betydelse för vilka effekter skatteutjämningsbidraget har på de kommunala utgifterna och överensstämmer väl med tidigare – framför allt amerikanska – studier.[5] Pris- och inkomstelasticiteternas storlek kan också användas till att diskutera skatteutjämningsbidragets effekter på de kommunala skattesatserna. Med utgångspunkt från de skattningar vi gjort är det rimligt att tro att högre bidrag leder till lägre skattesatser. Effekten synes vara starkare för 1990 jämfört med 1985, vilket framför allt beror på konstruktionen av skatteutjämningssystemet. En generösare bidragsgivning gav svagare incitament att sänka skattesatsen 1985 jämfört med 1990.[6]

---

[3] Det utgiftsmått vi genomgående använt är totala driftskostnader per capita minus avgifter per capita.

[4] I den modell som använts identifieras medianvaljaren på basis av inkomsten, vilket innebär att medianvaljarens inkomst ar synonym med medianinkomsten.

[5] Resultaten skiljer sig naturligtvis åt något beroende på vilken typ av utgift som studeras. For en diskussion av tidigare resultat, se bl a Bergstrom m fl [1982], Gramlich [1977] och Rubinfeld [1987].

[6] For att illustrera skatteutjämningsbidragets effekter på de kommunala skattesatserna antar vi först att bidragssystemet är utformat enligt 1985 års system. Om kommunerna finansierar utgifterna med en proportionell inkomstskatt, skatteutjämningsbidrag och någon annan exogent given inkomst, kan vi skriva kommunens budgetrestriktion som $t=[x(y_g,z)-r]/y_g$, dar t är skattesatsen, $x(\cdot)$ betecknar efterfrågan på kommunala utgifter, y_g ar den tillforsäkrade skattekraften, z andra faktorer som påverkar efterfrågan på kommunala utgifter och r ar övriga inkomster. Man kan visa att en okning i skattekraftsgarantin (y_g) i ovanstående formel har en negativ effekt på skattesatsen om $|\varepsilon_{pt}| < (x-r)/x$, d v s om skattepriselasticiten i absolut värde är mindre

Givet den information som erhålls via estimation av modellen, kan vi sedan i ett andra steg gå vidare och beräkna hur förändringar i bidragssystemet påverkar de kommunala utgifterna. De förändringar som i dagsläget synes vara mest aktuella är de förändringar som infördes från och med 1993. Det är viktigt att poängtera att vi inte kunnat simulera 1993 års bidragsreform fullt ut. De data vi förfogar över lämpar sig endast till att göra vissa typer av jämförelser. Det finns två huvudsakliga anledningar till detta. För det första var en viktig del av bidragsreformen att överföra bidrag som tidigare varit ändamålsbundna till generella bidrag. En analys av detta kräver att vi känner till reglerna och storleken på de tidigare ändamålsbundna bidragen var för sig för att på ett riktigt sätt kunna modellera effekterna av dessa bidrag. Med de data vi har tillgång till är detta inte möjligt. För det andra innebar förändringarna i bidragssystemet också anpassningar i skattekraftsgarantierna. Detta har vi inte heller kunnat beakta. Vi diskuterar istället effekterna av en hypotetisk reform som avser att beskriva den tredje delen i bidragsreformen. Vad händer om vi ersätter de system som gällde 1985 och 1990 med ett system där kommunerna erhåller ett klumpsummebidrag i samma storleksordning som det tidigare bidraget? Detta experiment avser att illustrera hur incitamenten i bidragssystemet påverkas av ett införande av klumpsummebidrag jämfört med utgiftsberoende bidrag. *Figur 2* illustrerar den tänkta reformen för en kommun som erhåller bidrag för år 1985.

I frånvaro av skatteutjämningsbidrag möter medianväljaren budgetrestriktionen a_0-a_0. Skatteutjämningsbidraget vrider budgetrestriktionen till a_0-a_1. Jämviktsefterfrågan efter införandet av bidraget erhålls i den punkt där budgetrestriktionen a_0-a_1 tangerar medianväljarens indifferenskurva u^a, d v s vid utgiften x^a. Bidragets storlek är lika med avståndet $D-E$ mätt i termer av privat konsumtion.

Om vi i stället inför ett klumpsummebidrag av samma storlek, ges budgetrestriktionen av b_0-b_0. På samma sätt erhålls jämviktsefterfrågan, nu vid utgiften x^b. Den enda skillnaden mellan dessa system är att det senare endast innehåller en inkomsteffekt (priserna är oförändrade), medan det förra både innehåller en inkomst- och en substitutionseffekt. Vi förväntar oss således att en övergång till ett klumpsummesystem, allt annat lika, leder till en lägre utgiftsnivå. Effekterna på de kommunala utgifterna beror dels på faktorer som sammanhänger med skatteutjämningsbidragets storlek (storleken på den tillförsäkrade skattekraften och den egna skattekraften), dels på de faktorer som bestämmer inkomst- och substitutionseffektens storlek (medianväljarens preferenser).

I *Tabell 2* redovisas de simuleringar som gjorts beträffande skatteutjämningsbidraget. x betecknar den kommunala utgiftens storlek per capita, g skatteutjämningsbidraget per capita och Δx är den i modellen predikterade utgiftsförändring i per capita termer som följer av den hypotetiska reformen. En avsikt är här att också belysa effekterna på de kommunala utgifterna i olika delar av landet. Detta är särskilt intressant med tanke på att sprid-

[6] *(Forts)* än summan av skatteinkomstens och skatteutjämningsbidragets andel av den kommunala utgiften. Med utgångspunkt i de data vi forfogar over är $(x-r)/x$ i genomsnitt 0,6. Darfor ar det rimligt att tro att effekten på kommunernas skattesatser är negativ och dessutom liten. För 1990 är situationen något mer komplicerad. För de kommuner som är lokaliserade på det första segmentet (33 kommuner) galler samma villkor som för 1985. Fòr kommuner som ar lokaliserade på det andra segmentet (176 kommuner) kan vi härleda ett liknande villkor fòr skatteutjamningsbidragets negativa inverkan på skattesatserna. Detta ges av $\varepsilon_{\mu x}<\mu/x$, där $\varepsilon_{\mu x}$ ar inkomstelasticiteten och μ är (den virtuella) inkomsten för medianväljaren. Detta villkor ar alltid uppfyllt i data för 1990.

Figur 2 **Effekterna av en övergång till ett klumpsummesystem**

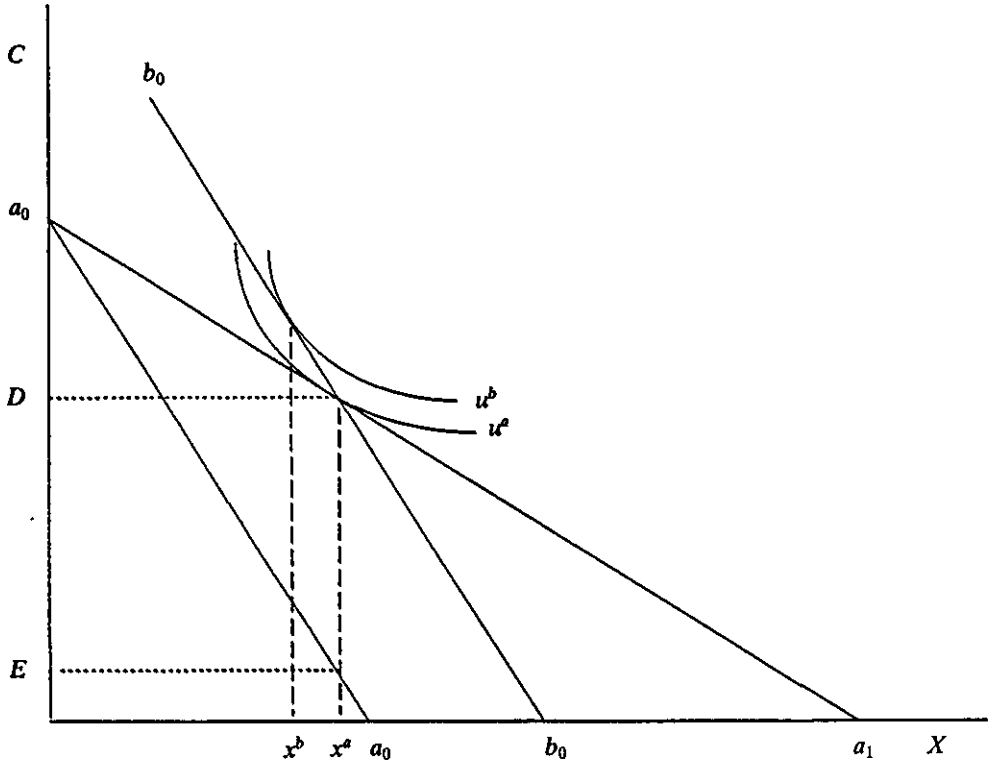

ningen i skatteutjämningsbidrag är stor kommuner emellan. De stora bidragstagarna kan i princip identifieras utifrån två stratifieringar. Kommuner i Norrland erhåller i genomsnitt betydligt större bidrag jämfört med kommuner belägna i övriga delar av landet. Detsamma gäller kommuner i glesbygd. Kommuner i Stockholms län å andra sidan erhåller små eller inga skatteutjämningsbidrag.

Den övre delen av *Tabell 2* avser data från 1985 och visar effekterna i modellen av att ersätta 1985 års system för skatteutjämningsbidrag med en klumpsummetransferering. Reformen är dessutom utformad så att bidragets storlek inte påverkas. De resultat som presenteras i tabellen visar att en övergång från 1985 års system – en proportionell utgiftsberoende subvention – till en subvention som är oberoende av utgiften skulle leda till betydande reduktioner i de kommunala utgifterna per capita. Effekterna är starkast i de kommungrupper som erhåller ett jämförelsevis stort bidrag; modellen predikterar att Norrlandskommuner och glesbygdskommuner reducerar sina utgifter med ca 10 procent. Den hypotetiska reformen leder därför också till en utjämning av utgifterna per capita mellan de olika kommungrupperna, eftersom de kommungrupper som erhöll mest bidrag och hade de högsta utgifterna per capita 1985 också är de kommungrupper för vilka beteendeeffekten är störst. En naturlig slutsats av detta är, att det generella statsbidragets utformning är en viktig förklaringsfaktor både vad gäller de kommunala utgifternas storlek och regionala fördelning. Det är därför viktigt att inklu-

Tabell 2 **Beteendeeffekter av den hypotetiska bidragsreformen.**

År/Kommungrupp	*x*	*g*	*Δx*	*Antal kommuner*
1985				
Norrland	18 810	4 480	–1 710	54
Glesbygd	18 430	4 930	–1 890	47
Stockholms län	17 160	350	–180	25
Städer	16 690	1 150	–530	93
Samtliga	16 380	2 410	–1 100	281
1990				
Norrland	22 420	4 420	–60	54
Glesbygd	21 900	4 820	–70	49
Stockholms län	19 520	40	–20	25
Städer	19 510	870	–10	93
Samtliga	19 480	2 120	–140	281

Anm. Värden avser genomsnitt. Alla siffror har deflaterats till 1990 års prisnivå. Skatteutjamningsbidragets storlek är beräknat utifrån 1985 respektive 1990 års regler. Norrlandskommuner har definierats som kommuner tillhörande Norrbottens, Västerbottens, Vasternorrlands, Jamtlands och Gävleborgs län. Glesbygdskommuner definieras här som kommuner med en befolkningstäthet som är mindre än 10 invånare per kvadratkilometer och en befolkning mindre än 25 000 invånare. Städer är kommuner med en befolkning överstigande 25 000 invånare.

dera effekterna av statsbidrag om man exempelvis vill undersöka kommunal kostnadsvariation.[7]

Den nedre delen av *Tabell 2* avser data för 1990 och visar effekten i modellen av att ersätta 1990 års system för skatteutjämningsbidrag med en klumpsummetransferering. Även i detta fall är reformen utformad så att bidragets storlek är konstant. Effekten på de kommunala utgifterna per capita är avsevärt mindre i detta fall i jämförelse med motsvarande simulering för år 1985. Den huvudsakliga anledningen till detta är att en stor andel av kommunerna (176 stycken) är lokaliserade på budgetrestriktionens andra segment, d v s har en skattesats som överstiger 16 procent. Av övriga bidragskommuner är 33 stycken lokaliserade på det första segmentet och 26 stycken i knäckpunkten, d v s de har en kommunalskattesats på 16 procent. Det är endast för de två sistnämnda kategorierna som reformen har beteendemässiga effekter på de kommunala utgifterna. Genomsnittseffekten blir därför mycket blygsam. Nästan samtliga Norrlandskommuner och glesbygdskommuner hade 1990 skattesatser som översteg 16 procent, vilket förklarar de mycket små skillnaderna i beteenderespons mellan dessa kommuner och övriga kommungrupper. Detta innebär också, om vi jämför siffrorna för Norrlandskommuner och glesbygdskommuner med riksgenomsnittet, att de kommuner som erhåller mest bidrag i 1990 års system

[7] Denna poäng har också gjorts av Schwartz [1994]. Ingen av de två utredningar som föregått förändringarna i bidragssystemet (SOU [1991:98] och SOU [1993:53]) inkluderar de generella statsbidragen som en förklaring till kommunernas kostnadsvariation. I den mån de generella bidragen samvarierar med andra faktorer som förklarar kostnadsskillnaderna, kommer skattningarna av de senare inte att vara väntevärdesriktiga om de generella bidragen utelämnas från analysen.

inte nödvändigtvis är de kommuner som reagerar mest på den förändring som studeras. Det bör också noteras att den genomsnittliga utgiftsförändringen tagen över samtliga kommuner är större än utgiftsförändringen för någon av de delgrupper vi har diskuterat. Detta beror på att de kommuner som ej analyseras i *Tabell 1* i många fall hade skattesatser lägre eller lika med 16 procent.

Det förefaller som om den beteendemässigt viktigaste förändringen kan ha varit införandet av ett bidragstak 1989. När anpassningen av de kommunala utgifterna per capita till detta bidragstak har ägt rum – vilket åtminstone delvis bör ha varit fallet 1990 – beter sig redan många kommuner på det sätt de skulle göra, om de istället erhöll en klumpsummetransferering av den storlek som motsvarar det faktiska bidraget.

Avslutande synpunkter

I denna artikel har vi diskuterat några av effekterna på de kommunala utgifterna av förändringar i det generella statsbidragssystemet till kommunerna. Den huvudslutsats vi vill dra är att per capita-utgifternas storlek och dess fördelning mellan olika kommuner inte är oberoende av statsbidragssystemets utformning. Vi finner istället att bidragssystemets effekt i detta avseende kan vara betydande. Hur stor effekten är beror naturligtvis på vilka jämförelser som görs. De resultat som presenteras i artikeln bygger på två olika jämförelser med utgångspunkt från faktiska data. Vi har inte analyserat vad som händer med de kommunala utgifterna om det generella statsbidragssystemet tas bort helt och hållet. Detta är ett orealistiskt alternativ. I stället har vi valt att simulera mindre reformer i bidragssystemet, med tonvikt på förändringar som faktiskt ägt rum. Allt annat lika innebär en övergång från det system som gällde 1985, d v s ett system med utgiftsberoende proportionella subventioner, till ett system med klumpsummebidrag, att de kommunala utgifterna per capita minskar med i genomsnitt 7 procent i modellen. Effekten på beteendet i Norrlandskommuner och glesbygdskommuner är dessutom avsevärt större än för de övriga kommuntyper som analyseras. Om vi i stället simulerar samma typ av reform med utgångspunkt från det system som gällde 1990, och som innebar en procentuell subvention med en övre gräns, förändras de kommunala utgifterna mycket mindre (i genomsnitt med 0,7 procent). Detta sammanhänger naturligtvis med att den övre gränsen var satt så att de flesta kommuner redan från början befann sig över denna nivå.

Referenser

Aronsson, T & Wikström, M, [1994], "Regional Responses in Local Public Expenditures to Intergovernmental Grant Reform in Sweden", *Umeå Economic Studies no. 353*, Umeå universitet.

Bergstrom, T C, Rubinfeld, D L & Shapiro, P, [1982], "Micro-Based Estimates of Demand Functions for Local School Expenditures", *Econometrica*, vol 50(5), s 1183–1207.

Gramlich, E M, [1977], "Intergovernmental Grants: A Review of the Empirical Literature", i Oates W E (red), *The Political Economy of Fiscal Federalism*, Lexington Books, Lexington.

Rubinfeld, D L, [1987], "The Economics of the Local Public Sector", i Auerbach A J & Feldstein, M (red), *Handbook of Public Economics*, North-Holland.

Schwartz, B, [1994], "Statsbidrag till kommuner – vadan och varthän?", *Ekonomisk Debatt*, årg 22, nr 1, s 71–75.

SOU [1991:98], *Kommunal ekonomi i samhällsekonomisk balans – statsbidrag för ökat handlingsutrymme och nya samarbetsformer*, Allmänna Förlaget, Stockholm.

SOU [1993:53], *Kostnadsutjämning mellan kommunerna*, Allmänna Förlaget, Stockholm.

Wildasin, D E, [1986], *Urban Public Finance*, Fundamentals of Pure and Applied Economics 10, Harwood Academic Publishers.